

Barn

Intellektuell funktionsnedsättning visar sig på olika sätt hos barn. Barn med intellektuell funktionsnedsättning utvecklas som andra barn inom flera områden men i långsammare takt. Grundläggande behov och känslor är de samma som hos alla barn, men barn med intellektuell funktionsnedsättning kan ha svårare att uttrycka sina behov.

Barn med svår funktionsnedsättning kan helt sakna tal och barn med lindrigare har ofta en försenad språk- och talutveckling. Detta ställer krav på omgivningens förmåga att tolka och förstå barnets kommunikation. Ofta behöver man använda kompletterande kommunikationsstöd som tecken eller bilder. Ett barn med intellektuell funktionsnedsättning behöver också mer stöd och uppmuntran från vuxna än andra barn.

Ungdomar och vuxna

Gemensamt för personer med intellektuell funktionsnedsättning, är att man uppfattar och förstår sin omvärld på ett mer konkret sätt än andra. Man har ofta svårigheter att använda och tolka abstrakta symboler som siffror och bokstäver. Man har också ofta svårigheter med att planera, kontrollera och värdera det egna handlandet i olika situationer. Det innebär att man har mer eller mindre svårt att anpassa, utvärdera och förändra det egna beteendet.

I vardagen kan det här innebära att man får svårt att komma igång och göra saker eller att avgöra när man är färdig. De flesta med intellektuell funktionsnedsättning behöver stöd under hela sitt liv för att klara sin vardag. Många bor i en gruppbostad och har en anpassad daglig sysselsättning, andra kan leva ett relativt självständigt liv och ha en egen bostad med stöd.

En person med funktionsnedsättningen utvecklas under hela livet även om den intellektuella utvecklingen stannar av. Man får nya erfarenheter och behoven förändras.

Fakta om intellektuell funktionsnedsättning

Intellektuell funktionsnedsättning påverkar en persons intelligens och förmåga att klara av sin vardag. Det finns olika grader; från att innebära en mycket svår funktionsnedsättning, till att med stöd kunna leva ett självständigt liv.

Människor med intellektuell funktionsnedsättning är unika personer med olika talanger, personligheter, styrkor, svagheter och behov, precis som alla andra. Men funktionsnedsättningen innebär en långsammare utvecklingstakt under barn- och ungdomsåren och finns sedan med under hela livet. Det medför svårigheter att ta emot och bearbeta information, att bygga upp egen kunskap och att använda sig av den kunskap man har.

De här svårigheterna beror dels på en nedsatt intelligens, dels på en nedsatt adaptiv förmåga. Adaptiv förmåga är att kunna anpassa sig till omgivningen och klara sin vardag, till exempel att sköta sitt hem och att hantera pengar. Cirka 1 % av befolkningen har en intellektuell funktionsnedsättning.

Det är vanligt att också ha andra funktionsnedsättningar, som exempelvis rörelsenedsättning, cerebral pares, autism och syn- eller hörselnedsättning. Istället för begreppet intellektuell funktionsnedsättning används ibland utvecklingsstörning, begåvningsnedsättning, förståndshandikapp, mental retardation, eller kognitiv funktionsnedsättning.

Diagnoskriterierna

För att ställa diagnosen intellektuell funktionsnedsättning görs en utredning av bland annat läkare och psykolog. Då används oftast diagnos- kriterierna från en diagnosmanual som heter DSM-5 – Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. I manualen beskrivs diagnoskriterierna för intellektuell funktionsnedsättning (psykisk utvecklingsstörning) enligt följande:

Diagnoskriterierna i DSM-5:

A. Brister i intellektuella funktioner som till exempel slutledningsförmåga, problemlösning, abstrakt tänkande och omdöme. Bristerna ska bekräftas av både en klinisk bedömning och en standardiserad intelligenstagning.

B. Brister i adaptiv funktionsförmåga som gör att man inte når det oberoende och ansvarstagande som kan förväntas i förhållande till ålder och kultur. För att kompensera bristerna behöver man därför fortlöpande stöd i vardagen för att möjliggöra självständighet och delaktighet i hem, skola, arbete och samhälle.

C. Bristerna visar sig under utvecklingsperioden.

I manualen delas intellektuell funktionsnedsättning in i lindrig, medelsvår, svår och mycket svår. Svårighetsgraden baseras på omfattningen av bristerna i adaptiv funktionsförmåga. Vid graderingen vägs följande områden samman:

- Kognitiv domän – där man bedömer bland annat inlärning och begreppsförmåga
- Social domän – där man bedömer bland annat social och kommunikativ förmåga
- Praktisk domän – där man bedömer bland annat förmåga att hantera vardagliga aktiviteter

Orsaker

Det finns en mängd orsaker till intellektuell funktionsnedsättning: ärftliga faktorer, genetiska skador, sjukdomar, skador under graviditet eller förlossning. Olyckor och sjukdomar under uppväxtåren kan också ge hjärnskador som kan vara orsaken. Downs syndrom är den vanligaste genetiska orsaken till intellektuell funktionsnedsättning. Idag vet professionen mera om orsakerna än tidigare, men det går inte alltid att hitta orsaken till en persons intellektuella funktionsnedsättning.